

“รักระหว่างรบในทวิภพ” องค์ประกอบอันนำไปสู่ วรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์

“Love During Battle in Thawiphop” Elements Leading to the Historical Romance Literature

จุฑามาศ ศรีระชา (Chuthamat Srirasa)¹

Received: December 7, 2018

Revised: February 22, 2019

Accepted: March 22, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาองค์ประกอบของทวิภพในฐานะวรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า นวนิยายเรื่องทวิภพมีองค์ประกอบสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การจัดประเภทของนวนิยายโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ ด้วยองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ แนวคิด ตัวละคร เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และสิ่งมหัศจรรย์ องค์ประกอบเหล่านี้ล้วนทำให้นวนิยายเรื่องทวิภพเป็นนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ที่โดดเด่นในวงวรรณกรรมไทย

คำสำคัญ: ทวิภพ, ทมยันตี, วรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์

Abstract

This article aims at studying literary elements of Thawiphop, as a historical romance literature. This thesis adopts documentary research

---

¹ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

and descriptive analysis as a key framework. According to the study, the research shows that Thawiphop suits the generic codes of historical romance novel. The combination of themes, characters, historical events and supernatural element makes Thawiphop an outstanding historical romance of the Thai literary cycle.

Keywords: Thawiphop, Tamayanti, Historical Romance Literature

บทนำ

คำว่า “โรมานซ์” (Romance) หรือ “นิยายวีรคติ” เดิมใช้เรียกรวบรวมกรรมฝรั่งเศสเก่าที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอัศวินและวีรกรรมของอัศวิน ในยุคต่อมานักวิจารณ์สมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาการ โรมานซ์นำมาใช้เรียกมหากาพย์แนวจินตนิยม และในยุคลง ค.ศ. 1785 คำคำนี้เริ่มมีความหมายพิเศษ หมายถึง บันเทิงคดีที่มีลักษณะแตกต่างจากนวนิยายทั่วไป โดยใช้ในความหมายที่ต่างกัน 2 ลักษณะ ลักษณะแรก หมายถึง วรรณกรรมที่มีตัวละคร ผิดไปจากบุคคลธรรมดา ใช้สถานที่ที่อยู่ห่างไกลและต่างแดน ใช้เหตุการณ์ที่ตื่นเต้น และกล้าหาญยิ่งยวด มีความรักรุนแรง หรือมีประสบการณ์เหนือธรรมชาติ ส่วนความหมายในลักษณะที่สอง หมายถึง วรรณกรรมที่เป็นอิสระจากเกณฑ์ของความลุ่มลึกลับจริงจัง (Verisimilitude) และแสดงออกซึ่งความจริงอันลึกซึ้งที่เหนือธรรมชาติหรือเป็นอุดมคติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 371) อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาความเป็นโรมานซ์ในฐานะแนวคิดกลุ่มจินตนิยม (Romanticism) พบว่า คำคำนี้มีหลายความหมายตามคำนิยามของนักวิชาการแต่ละท่าน แต่ความหมายที่นิยมใช้กันในปัจจุบัน ได้แก่ ความหมายเชิงจิตวิทยา ซึ่งหมายถึง “ความต้องการที่จะหลีกหนีความเป็นจริงอันไม่พึงปรารถนา” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 374)

จากนิยามดังกล่าว วรรณกรรมแนวโรมานซ์หรืองานแนวจินตนิยม จึงหมายถึง บันเทิงคดีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก ความเพ้อฝัน เต็มไปด้วยอารมณ์และจินตนาการของผู้เขียน โดยผู้เขียนใช้จินตนาการเหล่านั้นเพื่อแสวงหาความเป็นอุดมคติและปลดปล่อยอารมณ์ของบุคคลที่ถูกกฎเกณฑ์ทางสังคมบีบคั้นกดดัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 376) ทำให้นักเขียนจำนวนมากเลือกงานแนวโรมานซ์เป็นสื่อในการแสวงหาความคิดและทัศนคติเชิงปรัชญา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 371) ตลอดจน

ถ่ายทอดทัศนะหรือแฝงความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสังคมผ่านงานแนวโรมานซ์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการนำงานแนวโรมานซ์มารวมเข้ากับนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (Historical novel) แต่เดิมงานกลุ่มนี้มาจากความพยายามในการสร้างงานแนวโรมานซ์ให้มีคุณค่ามากขึ้นด้วยการสอดแทรกอุดมคติและอารมณ์ขัน เป็นต้น ต่อมาเมื่อเกิดเหตุการณ์ทางสังคมหรือการเมืองที่สร้างความสะเทือนใจอย่างรุนแรง จึงมีผู้เขียนเขียนแนวโรมานซ์เป็นทางออกในการลดความคับข้องใจอีกด้วย ดังในช่วงที่บ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย เช่น เกิดสงคราม เกิดรัฐประหาร หรือช่วงที่รัฐบาลจำกัดเสรีภาพของนักเขียน เป็นต้น ภาวะเช่นนี้มักเป็นช่วงที่งานแนวโรมานซ์ได้รับความนิยมสูง ดังผลการวิจัยของสันติ ทองประเสริฐ (2519) ซึ่งศึกษาวิวัฒนาการเนื้อหาของนิยายไทย 4 ยุค ได้แก่ ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครองฯ ปี 2476-2586 ยุคสงครามและภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ปี 2487-2497 ยุคเผด็จการทหาร ปี 2498-2507 และยุครัฐประหาร ปี 2508-2517 พบว่า ตลอดระยะเวลา 42 ปี สถานการณ์การพิมพ์นวนิยายไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก คือ นวนิยายรักซึ่งหมายรวมถึงงานแนวโรมานซ์ได้รับการพิมพ์มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ นวนิยายชีวิตในครอบครัว นวนิยายสะท้อนสังคม นวนิยายชีวิตต่อสู้ โลกโผน และนวนิยายอิงประวัติศาสตร์ (สันติ ทองประเสริฐ, 2519, หน้า 122) ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า งานแนวโรมานซ์ซึ่งเน้นความบันเทิงและการหลีกหนีความจริงเป็นงานที่ “ขายดี” มาทุกสมัย โดยเฉพาะในช่วงสงครามหรือช่วงที่มีภาวะตึงเครียดของบ้านเมือง

ด้วยเหตุนี้งานแนวโรมานซ์จึงมีคุณสมบัติเหมาะสมที่สามารถแฝงความคิดของนักเขียนที่มีต่อสังคมในขณะนั้น เมื่อรวมกับลักษณะงานโรมานซ์ที่เน้นการเล่าเรื่องของวีรบุรุษหรือวีรชน จึงเข้ากันได้ดีกับงานอิงประวัติศาสตร์ที่ช่วยในการนำเรื่องราวของวีรชนและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์มาสร้างเนื้อหาเป็นนวนิยาย เพื่อถ่ายทอดความในใจของนักเขียนที่ต้องการบอกแก่สังคม งานแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์จึงเป็นผลที่ได้จากความคิดสร้างสรรค์และนัยยะบางประการของนักเขียน ซึ่งถือเป็นงานที่จำแนกมาจากวรรณกรรมแนวโรมานซ์อีกทอดหนึ่ง เรียกว่า “ฮิสทอริคอลโรมานซ์” (Historical romance) (กอบกุล อิงคุทานนท์, 2539, หน้า 43) จุดเด่นของงานกลุ่มนี้คือการนำเสนอความรักของตัวละครเอกเป็นแกน พร้อมกับสอดแทรกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การเมือง วัฒนธรรม เพื่อสร้างความสมจริง เร้าอารมณ์ และนำเสนอความคิดของนักเขียนซึ่งไม่สามารถแสดงออกได้อย่างตรงไปตรงมา

ในประวัติศาสตร์วรรณกรรมไทย มีนักเขียนจำนวนหนึ่งที่สร้างผลงานในลักษณะดังกล่าว เช่น อาย้มโฆษ เขียนเรื่องดาบศักดิ์เหล็กน้ำพี้ ซึ่งถือเป็นนวนิยายอิงประวัติศาสตร์เรื่องแรกของไทย (สุพรรณิ วราทร, 2519, หน้า 74) พระวรวงศ์วิศิษฐ์ เขียนเรื่องทหารเอกของพระเจ้าราชาธิราช หม่อมหลวงบุญเหลือ เทพยสุวรรณ เขียนเรื่องสะใภ้แม่หม่ม หลวงวิจิตรวาทการ เขียนเรื่องบัลลังก์เชียงรุ่ง กฤษณา อโศกสิน เขียนนวนิยายชุดไตรภาค อิงประวัติศาสตร์ล้านนา รวม 3 เล่ม ได้แก่ เวียงแก้วฟ้า หนึ่งฟ้าดินเดียว และขุนหอคำ ปิยะพร ศักดิ์เกษม เขียนเรื่องรากนครา และทมยันตี เขียนเรื่องคู่กรรม และเรื่องทวิภพ เป็นต้น ในบรรดานักเขียนไทยจำนวนนี้ ทมยันตีเป็นนักเขียนที่มีชื่อเสียงในการสร้างงานแนวนี้ เห็นได้จากงานแนวโรมานซ์จำนวนกว่า 50 เรื่อง จากผลงานนวนิยายมากกว่า 100 เรื่อง (พิชากร กรัตนุตตะ, 2546, หน้า 2) ผลงานโรมานซ์เหล่านี้เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่นักอ่านและนักวิจารณ์วรรณกรรม เช่น คู่กรรม ค่าของคนในฝัน เลือดชัตติยา ดังดวงหทัย และทวิภพ เป็นต้น

นวนิยายเรื่องทวิภพเป็นผลงานชิ้นเอกชิ้นหนึ่งของทมยันตี เป็นนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์เรื่องหนึ่งที่มีความน่าสนใจ โดยมีการผูกเรื่องราวความรักและข้อมูลทางประวัติศาสตร์สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเกิดเหตุการณ์วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ได้อย่างกลมกลืน นวนิยายเรื่องทวิภพตีพิมพ์ในนิตยสารสกุลไทย และพิมพ์รวมเล่มครั้งแรก เมื่อปี 2530 มีการตีพิมพ์ถึง 13 ครั้ง ในช่วงปี 2530-2551 แสดงให้เห็นว่า ทวิภพได้รับความนิยมจากผู้อ่านอย่างกว้างขวางและยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาองค์ประกอบของนวนิยายเรื่องทวิภพ โดยวิธีการรวบรวมเอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวนิยายเรื่องทวิภพและวรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ และเสนอผลการศึกษาค้นคว้าโดยวิธีพรรณานาวิเคราะห์ (Analytical description) เพื่อแสดงให้เห็นว่า องค์ประกอบใดบ้างที่ทำให้นวนิยายเรื่องทวิภพเป็นนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ และนวนิยายเรื่องทวิภพเป็นนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์อย่างไร

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของทวิภพในฐานะนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์

การทบทวนวรรณกรรม

วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2541, หน้า 123) กล่าวว่า นิยายโรมานซ์ (Romance) หมายถึง นิยายที่แต่งขึ้นเป็นภาษาโรมานซ์ ซึ่งเป็นภาษาที่แตกมาจากภาษาละติน เช่น ภาษาฝรั่งเศส อิตาลี สเปน มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรัก การผจญภัย การรบพุ่ง ต่อมาวรรณกรรมแนวโรมานซ์มีวิธีการเล่าให้สมจริงขึ้น เริ่มมีการขจัดอกนิหารนอกเหนือธรรมชาติออกไป จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18-19 ตัวละครจำพวกยักษ์ แม่มด มังกร และอิทธิฤทธิ์เวทมนตร์ต่าง ๆ หายไป และตัวละครมีบทบาทใกล้เคียงชีวิตจริงมากขึ้น (กุหลาบ มัลลิกะมาส, 2538, หน้า 34) ส่วน “โรมานซ์” ในรูปแบบของบันเทิงคดีสมัยปัจจุบัน คือ วรรณกรรมที่มีลักษณะตัวละครผิดไปจากบุคคลธรรมดา ฉากและสถานที่อยู่ห่างไกลและต่างแดน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นย่อมมีความตื่นเต้นและความกล้าหาญอย่างยิ่งยวด มีความรักรุนแรง หรือมีประสบการณ์เร้นลับหรือเหนือธรรมชาติ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545, หน้า 371)

ในส่วนของวรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ เกตแมน (Gettman, n.d. อ้างถึงใน สุพรรณิ วราทร, 2519, หน้า 13) กล่าวว่า นวนิยายโลดโผนอิงประวัติศาสตร์ (Historical romance) คือ เรื่องราวเหตุการณ์บ้านเมืองและการผจญภัยในอดีตนานมาแล้ว มีเรื่องตื่นเต้นเพื่อหนีความจริง ซึ่งสอดคล้องกับ กอบกุล อิงคุทานนท์ (2539, หน้า 43) ได้กล่าวว่า นวนิยายโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ คือ นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ที่ใช้เหตุการณ์บ้านเมือง หรือการผจญภัยมาสร้างให้ตื่นเต้นขึ้น เชิงหลักหนีความจริง

จากนิยามดังกล่าวผู้วิจัยจึงสรุปว่า วรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ หมายถึง งานวรรณกรรมที่มีเนื้อเรื่องเกี่ยวกับความรัก มุ่งแสดงความสำคัญของอารมณ์ ลักษณะของตัวละครมีความแปลกไปจากบุคคลธรรมดา ฉากและสถานที่จะอยู่ห่างไกลและต่างแดน หรือเป็นฉากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมีความตื่นเต้นหรือเป็นเรื่องเหนือธรรมชาติ

ในด้านตัวละครกับความรักในนวนิยายแนวโรมานซ์ เกลิง พันธุ์เกลิงอมร (2541, หน้า 628) กล่าวว่า “ความรักเป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทมากที่สุดต่อตัวละคร และเป็นองค์ประกอบที่ส่งผลไปยังองค์ประกอบอื่น ๆ รวมทั้งมีอิทธิพลต่อผู้อ่านมากที่สุดเช่นกัน แก่นเรื่องและโครงเรื่องในนวนิยายจึงมักเกี่ยวข้องกับความรักของตัวละครเสมอ ๆ” ความรักกับตัวละครมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ ดังนั้น ในนวนิยายแนวโรมานซ์ซึ่งเป็นนวนิยายที่มีแนวเรื่องเกี่ยวกับความรักจะต้องอาศัยตัวละครเป็นผู้แสดงบทบาทเพื่อถ่ายทอดความรักและดำเนินเรื่องอันนำไปสู่แนวคิดของเรื่องนั้น ๆ ตัวละครจึงเป็นส่วนสำคัญ และเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ในการศึกษานวนิยายแนวโรมานซ์ ลักษณะของตัวละครในนวนิยายแนวโรมานซ์ (Romance) วิทย์ ศิวะศรียานนท์ (2541, หน้า 124) กล่าวว่า เป็นพวกที่มีลักษณะสำคัญ คือ ขอบผลงุญรัก รักเกียรติยศยิ่งกว่าชีวิต ยกย่องสตรี รักความสัตย์ และจงรักภักดีต่อมุลนายอย่างเคร่งครัด ทั้งนี้ได้ขยายความเพิ่มว่าต่อมา Romance หมายถึง นิยายสมัยกลาง (Middle ages) ซึ่งแต่งเป็นภาพยกอลอนกล่าวถึงพฤติกรรมของอัศวินที่เป็นเรื่องราวที่วิจิตรพิสดารไปจากชีวิตของคนสามัญ เป็นต้นว่า มีการต่อสู้กับมังกร มีการใช้ของวิเศษ บุคคลในท้องเรื่องมีลักษณะพิเศษผิดกับบุคคลธรรมดา ถ้าเป็นผู้ชายจะมีพลังกำลังอย่างยิ่งยวด มีความกล้าหาญอย่างหาตัวจับยาก ถ้าเป็นผู้หญิงจะมีความสวยงามอย่างไม่มีที่ติ ส่วนผู้ร้ายก็คิดในข้องอในกระดุกอย่างลึนดี ขนบธรรมเนียมและศีลธรรมในเรื่องเหล่านี้ก็วิจิตรพิสดารกว่าที่เราพบเห็นในชีวิตปัจจุบันนี้ เป็นต้นว่า รักกันอย่างไม่มีอุปสรรคใด ๆ มาขัดขวางได้นอกจากความตาย (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2541, หน้า 174) สอดคล้องกับสุวรรณา เกรียงไกรเพชร (2549, หน้า 263) ที่กล่าวว่า แม้ตัวละครมีลักษณะเป็นมนุษย์ธรรมดา ไม่ใช่เป็นเทพเจ้าก็จริง แต่มีลักษณะหรือความสามารถพิเศษซึ่งต่างไปจากลักษณะของคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป นอกจากนี้อาจมีสิ่งมหัศจรรย์หรืออำนาจลึกลับอื่น ๆ เป็นเครื่องประกอบด้วย เช่น มีเวทมนตร์คาถาหรือมีอาวุธ มีพาหนะวิเศษต่าง ๆ มีสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ยักษ์ ปีศาจ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมความโลดโผนพิสดารของเรื่องให้เด่นขึ้น ทำให้เห็นว่าตัวเอกของเรื่องมีความสามารถและคุณลักษณะอันเหนือกว่ามนุษย์ธรรมดา (สุวรรณา เกรียงไกรเพชร, 2549, หน้า 272)

อนึ่งในนวนิยายแนวโรมานซ์ซึ่งประวัติศาสตร์ล้วนมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ในนวนิยายเรื่องทวิภพอยู่ในช่วงเหตุการณ์ ร.ศ. 112

ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังที่ นิพัทธ์ ทองเล็ก (2558, หน้า 62-65) สรุปรุเหตุการณ์ ร.ศ. 112 ไว้ว่า ในวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 (ร.ศ. 112) เกิดวิกฤตการณ์ที่ปากน้ำ จังหวัดสมุทรปราการ ไทยใช้ปืนใหญ่จากป้อมพระจุลจอมเกล้ายิงเรือรบฝรั่งเศสที่บุกรุกเข้ามาทางปากแม่น้ำเจ้าพระยา แต่ไม่สามารถต้านทานอาวุธที่ทันสมัยและกำลังของชาวฝรั่งเศสได้ เรือรบของฝรั่งเศสจึงบุกเข้ามาเทียบท่าหน้าสถานทูตฝรั่งเศสแถวถนนเจริญกรุงเพื่อรอคำสั่งจากหน่วยเหนือ

จากเอกสารที่กล่าวมานั้นผู้วิจัยเห็นว่า นวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์มีองค์ประกอบที่ทำให้นวนิยายแนวนี้นี้มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นซึ่งทำให้แตกต่างจากนวนิยายแนวอื่น ๆ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสรุปองค์ประกอบของนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์และนำมาใช้ในการวิเคราะห์นวนิยายเรื่องทวิภพ อันได้แก่แนวคิด ตัวละคร เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และสิ่งมหัศจรรย์

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่กล่าวถึงประเด็นนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ในนวนิยายของทมยันตี คือเรื่อง “ความรัก” ในนวนิยายของวิมล ศิริไพบูลย์: การศึกษาเชิงจิตวิทยาของอัจฉริยา อินทรีย์ (2540) ผลการศึกษาพบว่า ในประเด็นทัศนะของผู้เขียน ผู้เขียนมีทัศนะต่อความรักของชายหญิง 8 ประการ คือ ความรักคือการให้ความรักมีค่ามากกว่าอำนาจและทรัพย์สิน ความรักต้องมีความเหมาะสมในสังคม การกล่าวคำว่า “รัก” เป็นสิ่งที่ให้กำลังใจและความมั่นใจต่อคู่รัก ความรักเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตมนุษย์ให้มีความสุข หน้าที่สำคัญกว่าความรัก ลูกเป็นสิ่งที่เชื่อมความสัมพันธ์ของพ่อแม่ และความรักเป็นกรรมที่คู่รักเคยทำร่วมกันมาก่อน ผู้เขียนใช้ทัศนะดังกล่าวสร้างสรรค์นวนิยายขึ้น โดยมีเนื้อหาลักษณะหลากหลาย ตัวละครจึงมีพฤติกรรมที่สมเหตุสมผลและมีชีวิตเช่นมนุษย์ในชีวิตจริง ทัศนะที่ผู้เขียนมีต่อความรัก ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรักลึกซึ้งยิ่งขึ้นและอาจนำไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้ การสร้างตัวละครที่สอดคล้องกับแนวคิดทางจิตวิทยา และทัศนะของผู้เขียนทำให้นวนิยายมีคุณค่าและได้รับความนิยมจากผู้อ่าน อีกทั้งยังมีการศึกษาเรื่อง แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมยันตี ของธีรจุฑา เมฆิน (2558) โดยอาศัยกรอบการวิเคราะห์ตัวบทและกรอบการวิเคราะห์บริบท ผลการศึกษาพบว่า ทำให้มองเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างนวนิยาย นักเขียน และบริบททางสังคมอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ นวนิยายเป็นภาพสะท้อนของสังคมและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

โดยทมนันตีได้สอดแทรกความคิดทางการเมืองและบริบทแวดล้อมที่ประสบพบเจอไว้ รวมทั้งสภาพสังคมและบริบททางครอบครัวยังมีอิทธิพลต่อการก่อรูปทางความคิดของทมนันตี ปัจจุบันเหล่านี้ล้วนเป็นตัวกำหนดโลกทัศน์ของทมนันตีทั้งสิ้น นอกจากนี้ นวนิยายหรือนักเขียนเองก็ได้ส่งอิทธิพลย้อนกลับไปสู่สังคมด้วย ดังเช่นแนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมนันตี ก็ถือเป็นแนวคิดทางการเมืองที่สำคัญและมีบทบาทต่อการกำหนดความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของผู้อ่านเป็นอย่างมาก เพราะเป็นแนวคิดที่หมุนเวียนอยู่ในสังคมไทยและถูกผลิตซ้ำอยู่ตลอดเวลาผ่านสื่อต่าง ๆ รวมทั้งนวนิยายของทมนันตีด้วย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ทวิภพเป็นนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ โดยมีการผูกเรื่องราวความรักและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ได้อย่างกลมกลืน โดยศึกษาจากองค์ประกอบ ดังนี้

1. แนวคิด

ทมนันตีผู้เขียนเรื่องทวิภพต้องการนำเสนอแนวคิดว่า อานุภาพของความรักสามารถเอาชนะอุปสรรคทุกสิ่งได้ แนวคิดเกี่ยวกับความรักนี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ ผู้วิจัยเห็นว่า ทมนันตีนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับความรักซึ่งเป็นความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวและความรักที่มีต่อชาติบ้านเมืองควบคู่กันไปทั้งเรื่อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 ความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว

ความรักระหว่างมณีจันทร์กับหลวงอัครเทพรารากรเป็นความรักระหว่างหนุ่มสาวที่อยู่ต่างภพ แต่ระยะทางและความแตกต่างระหว่างภพไม่สามารถขัดขวางความรักที่ทั้งสองมีต่อกันได้ อานุภาพแห่งความรักจะส่งผลให้เกิดแรงกลืนหาเปรียบเสมือนอานุภาพของแม่เหล็กคนละขั้ว แม้จะมีความแตกต่างกันแต่มีแรงดึงดูดเข้าหากันเกิดความผูกพันเชื่อมโยงเป็นสายใยแห่งรัก ความรักระหว่างมณีจันทร์กับหลวงอัครเทพรารากร เริ่มขึ้นจากมณีจันทร์ค้นหาปรีดาเสี่ยงที่ร้องเรียกชื่อของเธอ เสี่ยงนั้นเป็นเสี่ยงของหลวงอัครเทพรารากร สิ่งที่น่าสังเกต คือ ทมนันตีได้สร้างปมปัญหาให้มณีจันทร์

เกิดข้อสงสัยและพยายามค้นหาเสียงเรียกนั้น ด้วยเหตุผลใดจึงต้องเป็นมณีจันทร์กับหลวงอัครเทพรารากร เหตุผลใดจึงไม่เป็นบุคคลอื่น อาจเป็นเพราะมณีจันทร์กับหลวงอัครเทพรารากรต่างมีจิตสำนึกรักประเทศชาติ และต้องการช่วยเหลือประเทศชาติให้พ้นจากการล่าอาณานิคม และมณีจันทร์ยังมีคุณสมบัติที่สามารถเข้ากันได้กับหลวงอัครเทพรารากร กล่าวคือ มณีจันทร์เป็นลูกทวด ส่วนหลวงอัครเทพรารากรดำรงตำแหน่งเป็นทวด เพราะฉะนั้นทั้งสองจึงเข้าใจในการติดต่อหรือเจรจาระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ทำให้เห็นว่า มณีจันทร์และหลวงอัครเทพรารากรมีส่วนที่คล้ายคลึงกัน เมื่อพบกันจึงทำให้ทัศนคติเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งทัศนคติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันนี้ถือเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของคู่รัก ดังที่กุนนา, พี. เอ็น. (2528, หน้า 22) กล่าวว่า “เราจะโน้มเข้าหาคนที่มีบุคลิกเข้ากับเราได้มากที่สุด และเราจะเอนเอียงเข้าหาคนที่เราสามารถปรับตัวของเราให้เข้ากับเขาได้” เมื่อมณีจันทร์เดินทางข้ามภพจนได้พบกับหลวงอัครเทพรารากร ทั้งสองเกิดความสนทนสนม ความห่วงใย และเข้าใจกันจนกลายเป็นความรักในที่สุด

ทั้งนี้ในการข้ามภพของมณีจันทร์ในแต่ละครั้งทำให้กระจกมีรอยริ้วเพิ่มขึ้น ในที่สุดกระจกก็จะแตก เมื่อกระจกแตกทั้งสองจะไม่สามารถพบกันได้อีก ดังนั้นเมื่อมณีจันทร์จะกลับสู่ภพปัจจุบันของเธอ หลวงอัครเทพรารากรเกิดความกลัวว่ามณีจันทร์จะไม่มาภพอดีตอีกจึงไม่ยอมให้มณีจันทร์กลับไปยังภพปัจจุบัน ส่งผลให้มณีจันทร์มีอาการปวดหัว เป็นไข้ และคลื่นรุนทราย อย่างไรเสีย หลวงอัครเทพรารากรก็ไม่ได้แสดงความห่วงใยแม้แต่น้อย อานูภาพของกระจกหรือจะสู่อานูภาพของความรักที่หลวงอัครเทพรารากรมีต่อมณีจันทร์ หลวงอัครเทพรารากรพร้อมจะยอมรับสิ่งที่จะเกิดขึ้นแม้มณีจันทร์ตายก็ยอมตายพร้อมมณีจันทร์ ขอเพียงแค่ได้อยู่ด้วยกัน ความรักระหว่างหลวงอัครเทพรารากรกับมณีจันทร์เป็นความรักที่บริสุทธิ์ เมื่อหลวงอัครเทพรารากรบอกรักมณีจันทร์ถือเป็นการทลายกำแพงที่อยู่ในใจของเธอ มณีจันทร์เกิดความมั่นใจในหลวงอัครเทพรารากร จึงพร้อมจะฝากชีวิตและอยู่ในภพอดีตด้วยกันตลอดไป ยามต้องเจอกับปัญหาใด ๆ ความรักของทั้งสองจะเป็นแรงผลักดันให้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ ผ่านไปได้ด้วยดี

1.2 ความรักที่มีต่อชาติบ้านเมือง

นวนิยายเรื่องทวิภพนอกจากปรากฏแนวคิดความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวดังกล่าวแล้วยังปรากฏแนวคิดความรักชาติบ้านเมืองควบคู่กันไปด้วย ความรักชาติเป็นความรักที่เกิดจากจิตสำนึกในความเป็นไทย การธำรงไว้ซึ่งความเป็นไทยเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน ประเทศไทยเป็นประเทศที่ไม่เคยเสียเอกราชให้ชาติใด ดังนั้น ความภูมิใจในความเป็นเอกราชจึงเป็นเรื่องเล่าจากบรรพบุรุษสืบทอดมาอย่างลูกหลาน แม้หลวงอัครเทพวรากรและมณีจันทร์จะอยู่คนละยุคสมัย แต่การปลุกฝังเรื่องความรักชาติมีมาตั้งแต่รุ่นหลวงอัครเทพวรากร ซึ่งเป็นตัวแทนรุ่นบรรพบุรุษสืบทอดเรื่อยมาจนถึงมณีจันทร์ซึ่งเป็นตัวแทนของรุ่นลูกหลานหรือคนรุ่นปัจจุบัน มณีจันทร์และหลวงอัครเทพวรากรมีความรักและพร้อมปกป้องประเทศให้พ้นจากการรุกรานของชาวต่างชาติ โดยใช้ความรู้และความสามารถที่มีเป็นอาวุธในการต่อสู้ มณีจันทร์พยายามเจรจาให้ไทยรอดพ้นจากการล่าอาณานิคม แม้เธอจะไม่มีความสำเร็จทางด้านประวัติศาสตร์หรือการต่างประเทศ ดังคำพูดของมณีจันทร์ว่า “โอ้เอ๋ย ฉันทกประวัติศาสตร์” (ทวิภพ เล่ม 1, 2551, หน้า 32) หรือคำบรรยายที่ว่า “...เพราะจากชั้นมัธยมตอนปลาย มณีจันทร์ใช้เวลาระหกระเหินอยู่ต่างประเทศ ครั้นเข้ามหาวิทยาลัยเธอก็ชอบทางศิลปะเสียอีก ความรู้เกี่ยวกับประเทศชาติกำเนิดจึงมีดม่น” (ทวิภพ เล่ม 1, 2551, หน้า 32-33) ถึงกระนั้นมณีจันทร์ก็พยายามหาข้อมูลทางประวัติศาสตร์และใช้ความรู้ทางภาษาต่างประเทศในการอ่านเอกสารข้อเสนอของชาวต่างชาติและเจรจากับชาวต่างชาติ เพื่อช่วยหลวงอัครเทพวรากรแก้ไขสถานการณ์คับขันของบ้านเมืองจนสำเร็จลงไปได้

การที่มัยนตีนำเสนอแนวคิดอานูภาพของความรักอันเป็นแรงผลักดันให้ก้าวผ่านอุปสรรคปัญหาต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี เป็นแรงผลักดันให้ตัวละครทำสิ่งที่อัศจรรย์ใจได้ แม้จะมีอุปสรรคใด ๆ มาขวางกั้น ความรักก็นำพาไปพบกับหนทางแห่งความสว่างเหมือนกับความรักระหว่างมณีจันทร์กับหลวงอัครเทพวรากร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ที่ว่า “รักกันอย่างไม่มีอุปสรรคใด ๆ มาขัดขวางได้ นอกจากความตาย” (วิทย์ ศิวะศรียานนท์, 2541, หน้า 174) ทั้งนี้แนวคิดความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาว และแนวคิดความรักชาติที่ปรากฏเป็นหัวใจสำคัญของวรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ อันแสดงให้เห็นถึง

ความรักระหว่างรบของวีรสตรีผู้กล้าหาญอันจะนำไปพบกับสุชนาภกรรมในตอนท้ายเรื่อง กล่าวคือ การประสบความสำเร็จในเรื่องของความรักพร้อมทั้งกอบกู้บ้านเมืองได้สำเร็จ

2. ตัวละคร

2.1 ตัวละครเอก

2.1.1 มณีจันทร์

โดยทั่วไปนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์มักสร้างตัวละครเอกผู้ชายให้มีลักษณะเป็นวีรบุรุษ แต่ในนวนิยายเรื่องทวิภพ ทมยันตีสร้างตัวละครเอกให้เป็นผู้หญิงที่มีความงดงาม เก่งและกล้าหาญเยี่ยงผู้ชาย อาจมีสาเหตุมาจากทมยันตีให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้หญิง และแสดงให้เห็นว่า ผู้หญิงมีความสามารถทัดเทียมผู้ชาย ดังที่ประดับ ภูมิลา (2542, หน้า 3-4) กล่าวว่า “ทมยันตีเป็นนักเขียนหญิงที่ให้ความสำคัญกับ “ผู้หญิง” อย่างมาก ตัวละครสตรีในนวนิยายของทมยันตินั้นบ่อยครั้งนักที่จะยอมก้มหัวให้กับตัวละครฝ่ายบุรุษ นอกจากนี้ยังเสนอภาพตัวละครสตรีที่เดินเคียงบ่าเคียงไหล่อย่างทัดเทียมกับบุรุษ...” การให้ความสำคัญกับผู้หญิงจึงถ่ายทอดผ่านตัวละคร มณีจันทร์เป็นหญิงสาวผู้มีความงดงาม มีสติปัญญาและความพยายามที่จะแก้ไขวิกฤตการณ์บ้านเมือง ทั้งที่แต่เดิมกิจการงานเมืองเป็นหน้าที่ของผู้ชาย จึงสะท้อนให้เห็นว่า ชายหรือหญิงย่อมมีความเท่าเทียมและสามารถทำงานเพื่อบ้านเมืองได้เช่นเดียวกัน

การที่มณีจันทร์เจรจาภาษาต่างประเทศกับชาวต่างชาติ ถือว่าเป็นการใช้สติปัญญาโดยไม่ใช้อาวุธไปสู้รบเหมือนกับตัวละครเอกในเรื่องอื่น ๆ ความสามารถทางด้านภาษาเป็นความสามารถที่หญิงสาวในสมัยอดีตไม่สามารถทำได้ เพราะสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่ให้เพียงรับผิดชอบเรื่องงานบ้านงานเรือน มณีจันทร์จึงมีความสามารถเหนือกว่าหญิงสาวในอดีต มณีจันทร์เป็นตัวแทนชาวสยามที่สามารถแก้ไขปัญหาวางแผนให้ชาวต่างชาติหวาดระแวงกันเอง เธอใช้ความสามารถที่มีช่วยเหลือวิกฤตการณ์ของบ้านเมืองได้สำเร็จ ยืนหยัดที่จะปกป้องเอกราชและจงรักภักดีต่อระบอบพระมหากษัตริย์ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นคุณสมบัติของ “วีรสตรี” อันเป็นลักษณะข้อหนึ่งของตัวละครเอกในนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์

มณีนันท์เป็นคนไทยในยุคสมัยใหม่ ทั้งยังได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ มีทัศนคติหรือการดำรงชีวิตเป็นไปตามแบบชาวตะวันตก ภายในจิตใจถูกครอบงำไปด้วยวัฒนธรรมหรือความคิดแบบชาวตะวันตก และเปลี่ยนแปลงไปตามความก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัตน์ แต่เมื่อมณีนันท์ได้ย้อนอดีตกลับไปทำหน้าที่เพื่อชาตินิยมแสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าคนไทยจะมีความเปลี่ยนแปลงไปด้วยปัจจัยใดก็ตาม แต่ขอให้คนไทยอย่าได้หลงลืมเอกลักษณ์ความเป็นไทย อย่าหลงลืมความเสียสละของบรรพบุรุษที่ได้ทำเพื่อประเทศชาติ ปลุกจิตสำนึกความรักชาติและไม่หลงลืมรากเหง้าของตนเอง ดังที่มณีนันท์กับหลวงอัคนเรศพรารได้แสดงความรักชาติให้เป็นที่ประจักษ์ แม้ทั้งสองคนจะเป็นคนที่เกิดต่างยุคสมัย แต่ก็ได้ร่วมกันทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ จนในท้ายที่สุดมณีนันท์ตกลงใช้ชีวิตกับหลวงอัคนเรศพรารในสมัยรัชกาลที่ 5 เพราะเธอคิดว่า การใช้ชีวิตอยู่ในสมัยอดีตจะได้ใช้ความสามารถที่เธอมีช่วยแก้ไขวิกฤติของบ้านเมืองและได้อยู่กับหลวงอัคนเรศพรารผู้เป็นที่รัก มณีนันท์จึงเป็นผู้เสียสละเพื่อความรักต่อหลวงอัคนเรศพรารและความรักที่มีต่อบ้านเมืองอย่างแท้จริง นอกจากความสามารถของมณีนันท์แล้ว มณีนันท์ยังเป็นหญิงสาวที่มีความงดงามอย่างไม่มีที่ติ เธองามสง่า มีเสน่ห์ดึงดูด ดังในตอนที่เธอแต่งชุดไทยเต็มยศออกงานเลี้ยง “พุทธชตรีเศียร” ซึ่งเป็นงานต้อนรับทูตจากต่างประเทศและชาวต่างชาติที่เข้ามาติดต่อเจรจากับสยาม

ทั้งนี้มณีนันท์ยังมีคุณสมบัติอีกประการหนึ่ง คือ เธอสามารถเดินทางย้อนเวลาผ่านทางกระจก คุณสมบัตินี้เป็นคุณสมบัติพิเศษแตกต่างจากตัวละครอื่น และเป็นความพิเศษที่ปรากฏในตัวมณีนันท์เพียงผู้เดียว ดังที่ว่า “ทวิภพ...เปิดสำหรับเธอผู้เดียว ! เธอสามารถเดินทางช่องทางแห่งเวลาได้ แต่โอกาสนั้นมีให้สำหรับคนอื่น...” (ทวิภพ เล่ม 1, 2551, หน้า 286) สอดคล้องกับสุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร (2549, หน้า 263) ได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของตัวละครแนวโรมานซ์ว่า “ตัวละครมีลักษณะเป็นมนุษย์ธรรมดา ไม่ใช่เทพเจ้าก็จริง แต่มีลักษณะหรือความสามารถพิเศษซึ่งต่างไปจากลักษณะของคนธรรมดาทั่ว ๆ ไป” ประเด็นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าคุณสมบัติพิเศษมีส่วนช่วยส่งเสริมตัวละครเอกให้มีความโดดเด่นมากกว่าตัวละครอื่น และเมื่อตัวละครเอกกระทำการใดที่เกินกว่าความจริงหรือเป็นเรื่องอัศจรรย์ คุณสมบัตินี้จะเป็นตัวสนับสนุนการกระทำของตัวละครเอกให้มีความสมเหตุสมผล

2.2 ตัวละครรอง

2.2.1 หลวงอัครเทพวรารากร

หลวงอัครเทพวรารากรเป็นชายหนุ่มผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงรัชกาลที่ 5 มีหน้าตางดงาม ฉลาดและมีความสามารถทางด้านภาษาอังกฤษ ให้ความสำคัญกับความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมารยาท ทำงานรับราชการในกรมท่าซึ่งทำหน้าที่เจรจากับต่างประเทศ ต่อมาได้ดำรงตำแหน่งเป็นทูตไทยประจำสหรัฐอเมริกาทำหน้าที่ติดต่อกับต่างชาติเพื่อเจรจากิจการบ้านเมืองของสยาม หลวงอัครเทพวรารากรเป็นผู้ที่มีความรักชาติและทำงานเพื่อบ้านเมือง ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาซึ่งต่างกับนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์เรื่องอื่น ๆ ที่ตัวละครชายจะต้องถืออาวุธออกรบเพื่อปกป้องประเทศชาติ หลวงอัครเทพวรารากรเป็นผู้เปิดโอกาสให้มณีจันทร์ได้ช่วยเหลือกิจการงานเมือง โดยให้แปลเอกสารข้อเรียกร้องของชาวฝรั่งเศส เข้าร่วมงานนับแขกบ้านแขกเมืองในงานเลี้ยงทูต หลวงอัครเทพวรารากรสามารถหาข้อมูลซึ่งเป็นข้อมูลลับทางราชการระหว่างประเทศเพื่อให้มณีจันทร์มีโอกาสได้อ่าน และทราบว่าเกิดกรณีความขัดแย้งใดบ้างในเวลานั้น หากไม่มีหลวงอัครเทพวรารากรช่วยสนับสนุนและเปิดช่องทาง มณีจันทร์คงไม่มีโอกาสช่วยเหลือบ้านเมือง การทำงานร่วมกันระหว่างหลวงอัครเทพวรารากรกับมณีจันทร์ทำให้เกิดความเข้าใจกัน ความสนิทสนม ความผูกพัน จนกลายเป็นความรัก และมีเจตนาารมณ์ในการรักษาบ้านเมืองร่วมกัน เมื่อมณีจันทร์จะกลับสู่ภูมิจำบัด หลวงอัครเทพวรารากรจึงขัดขวางไม่ให้มณีจันทร์เดินทางกลับ การผินการเดินทางระหว่างภพทำให้มณีจันทร์เป็นลมหมดสติ หลวงอัครเทพวรารากรกลัวว่ามณีจันทร์จะเสียชีวิต จึงไม่สามารถเก็บความรักที่มีอยู่ในใจไว้ได้ หลวงอัครเทพวรารากรจึงสารภาพรักมณีจันทร์ต่อหน้าคุณหญิงแสรซึ่งเป็นแม่ของตน

ตัวละครหลวงอัครเทพวรารากรมีคุณสมบัติเป็นตัวละครในนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นตัวละครที่มีความรักชาติยิ่งกว่าชีวิต ทำงานเพื่อบ้านเมืองอย่างสุดความสามารถ เมื่อรู้ว่ามณีจันทร์มีความสามารถทางด้านภาษาจึงให้มณีจันทร์ช่วยงานอย่างเต็มที่ ทั้งนี้ในด้านหน้าที่ของคนรัก หลวงอัครเทพวรารากรรักมณีจันทร์เพียงผู้เดียวและพร้อมจะตายไปกับมณีจันทร์ เขาให้สัญญากับแม่ของมณีจันทร์ว่า จะรักและดูแลมณีจันทร์ด้วยเกียรติของลูกผู้ชาย ทำให้มณีจันทร์รู้สึกถึงความมั่นคงในความรัก แสดงให้เห็นว่า เขาได้ปฏิบัติหน้าที่ในด้านการงานและหน้าที่ของคนรักได้อย่างสมบูรณ์

2.2.2 หลวงวิศาลคดี

หลวงวิศาลคดีเป็นชายชราที่ขายกระจกให้มณีจันทร์ กระจกนั้นเป็นช่องทางทำให้มณีจันทร์ข้ามไปภพอดีตได้ ปรากฏในตอนต้นเรื่องว่ารถยนต์ของมณีจันทร์เกิดขัดข้อง เธอต้องการโทรศัพท์ตามช่างซ่อมรถจึงเข้าไปที่ร้านขายของโบราณเพื่อขอใช้โทรศัพท์ ในร้านนั้นมีกระจกโบราณ เธอรู้สึกสะกดตาและชอบกระจกโบราณนั้นมากจึงขอซื้อกระจกจากชายชรา กรอบกระจกโบราณมีบางส่วนแตกหักและตัวกระจกมีรอยร้าวเป็นทางยาว แต่มณีจันทร์รู้สึก “พึงใจขึ้นมาอย่างรุนแรง” จึงซื้อกระจกบานนั้นและนำไปตั้งไว้ในห้องนอนของตน ทั้งนี้หลวงวิศาลคดีซึ่งเป็นคนเดียวกันกับชายชราที่มณีจันทร์พบที่ร้านขายของเก่าได้ปรากฏตัวขึ้นให้มณีจันทร์เห็นอีกครั้งในงานแสดง “วิจิตรนาฏกรรม พระยอดเมืองขวาง วีรบุรุษไทยสมัย ร.ศ. 112” ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หลวงวิศาลคดีปรากฏตัวบนเวทีการแสดงในฉากเหตุการณ์การพิพากษาคดีพระยอดเมืองขวาง การแสดงดังกล่าวเป็นการจำลองสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในอดีต เมื่อมณีจันทร์ได้ชมการแสดงนั้นทำให้เธอเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับหลวงวิศาลคดีผู้ทำหน้าที่เป็นหนึ่งในคณะผู้ตัดสินคดีความพระยอดเมืองขวาง หลวงวิศาลคดีไม่สามารถช่วยเหลือพระยอดเมืองขวางจากการตัดสินที่ไม่เป็นธรรมของพวกฝรั่งเศส หลวงวิศาลคดีจึงเกิดความขมขื่นและคั่งแค้นชาวฝรั่งเศสลงไปถึงจิตวิญญาณ ส่งผลให้ดวงจิตของเขามายังภพปัจจุบันเพื่อตามหาคนที่มีความสามารถมาช่วยแก้ไขสถานการณ์ที่สยามถูกเอารัดเอาเปรียบและทวงความยุติธรรมให้ชาวสยาม

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ตัวละครหลวงวิศาลคดีมีคุณสมบัติเป็นตัวละครในนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ เนื่องจากเป็นผู้ช่วยเหลือให้มณีจันทร์สามารถข้ามภพไปยังภพอดีตได้ และยังเป็นตัวละครที่ทำให้มณีจันทร์ทราบสาเหตุที่เธอต้องข้ามมายังภพอดีต หลวงวิศาลคดีเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อชาติ ไม่ยอมตกเป็นเบี้ยล่างของชาวต่างชาติ เมื่อไม่สามารถต่อสู้กับอิทธิพลของชาวต่างชาติได้ จึงเกิดความเคียดแค้นและความเจ็บปวดอันรุนแรงทอดเงามาสู่คนในยุคปัจจุบัน ลักษณะของความจงรักภักดีต่อชาติของหลวงวิศาลนี้จึงเป็นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างยิ่งของตัวละครในนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์

3. เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในนวนิยายเรื่องทวิภพเป็นช่วงการเกิดวิกฤตการณ์สยาม ร.ศ. 112 ซึ่งอยู่ในช่วงในสมัยรัชกาลที่ 5 พระยอดเมืองขวางเป็นเจ้าของเมืองคำมวนดูแลพื้นที่ใกล้เคียงติดกับอาณาเขตของญวน อันเป็นพื้นที่ “หน้าด่าน” ต้องเผชิญกับพื้นที่พิพาท “อินโดจีนฝรั่งเศส” (นิพัทธ์ ทองเล็ก, 2558, หน้า 18) ดังนั้น สิ่งสำคัญที่พระยอดเมืองขวางต้องทำให้ดีที่สุด คือ การรักษาแผ่นดินของสยามเพื่อไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของฝรั่งเศส ต่อมาใน พ.ศ. 2436 เกิดกรณีพิพาทระหว่างการปักปันเขตแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เมื่อฝรั่งเศสต้องการเมืองคำมวน กองทหารของฝรั่งเศสนำโดยมองซิเออร์ลูซ (Luce) บังคับให้พระยอดเมืองขวางออกจากเมืองคำมวน เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม พ.ศ. 2436 แต่พระยอดเมืองขวางไม่ยินยอม จึงเกิดการสู้รบกันเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2436 เมื่อนายลูซสั่งให้นายกรอสกูร์งพร้อมกับทหารญวน เข้ามาจับกุมหลวงอนรรักษ์ ผู้ช่วยของพระยอดเมืองขวาง ที่ตำบลนาหลักหิน ปลายด่านคำมวนต่อกับเมืองท่าอุเทนของฝั่งไทย และเกิดการต่อสู้กัน ทำให้นายกรอสกูร์งเสียชีวิตพร้อมกับทหารญวน 11-12 คน บาดเจ็บ 3 คน ฝ่ายทหารไทยเสียชีวิต 6 คน บาดเจ็บ 4 คน นายออกุสต์ ปาวี เป็นนักสำรวจแผ่นดินของชาวตะวันตกและเป็นผู้ยื่นคำขาดให้รัชกาลที่ 5 ยกดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศส โดยกล่าวหาว่า พระยอดเมืองขวางเป็นฆาตกร บุกรุกเข้าไปทำร้ายนายกรอสกูร์งขณะนอนป่วยอยู่ในที่พัก และนำเรื่องขึ้นพิจารณาตัดสินศาลรับสั่งพิเศษจากเหตุการณ์ความตึงเครียดครั้งนี้เองจึงได้ถูกบันทึกไว้ว่าเป็น “วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112”

ในการพิพากษาคดีความพระยอดเมืองขวาง คณะผู้พิพากษาไทยตัดสินเป็นเอกฉันท์ให้ปล่อยตัวพระยอดเมืองขวาง ฝรั่งเศสไม่พอใจจึงเรียกร้องให้รัฐบาลไทยตั้งศาลผสมขึ้นเพื่อพิจารณาคดีอีกครั้ง ประกอบด้วยชาวฝรั่งเศส 3 คน และชาวไทย 2 คน รัชกาลที่ 5 จึงทรงปรารภว่า “แต่ไม่เห็นเลยว่าจะจบเพียงใด กว่าจะได้หัวพระยอดสงสัยว่า เพราะเหตุใดจึงมีแต่ฝรั่งเศสเป็นอธิบดี เราเป็นแต่ลูกขุนพลอยพยัก 2 คน ผลมันจะเป็นอย่างไร...” (นิพัทธ์ ทองเล็ก, 2558, หน้า 37) ปรากฏว่าศาลผสมตัดสินว่าพระยอดเมืองขวางมีความผิด ต้องถูกจำคุก 20 ปี ไม่เหนือการคาดคะเนการตั้งศาลผสมนี้ ไม่ต้องรอผลการพิพากษาก็ได้คำตอบว่า พระยอดเมืองขวางต้องได้รับโทษแน่นอน เพราะคณะผู้พิพากษาของฝรั่งเศสมีมากกว่าไทย หลังจากคดีความของ

พระยอดเมืองขวางผ่านไป ฝรั่งเศสยังไม่หยุดยั้งที่จะรุกรานไทยต่อไป สยามจึงต้องสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ซึ่งเคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของสยามให้ฝรั่งเศสในเหตุการณ์ ร.ศ. 112 ต้องจ่ายชดเชยค่าเสียหายสามล้านฟรังก์ ทั้งที่สยามเป็นฝ่ายถูกรุกราน ทหารของสยามเสียชีวิต และที่สำคัญคนในสยามเสียใจและเสียขวัญ เกิดความเจ็บปวด ความขมขื่นจากการถูกรุกราน ทั้งนี้ชุดมา ประภาศวุฒิสาร (2558) ได้อ้างถึงคำกล่าวของ ส.ศิวลักษณ์ อันแสดงถึงความเศร้าพระทัยของรัชกาลที่ 5 ในปาฐกถาพิเศษชุด “วีรชนที่ถูกสร้าง-วีรชนที่ถูกลืม”: จินตภาพแห่งการสูญเสีย กับชาตินิยมแนวรักโรแมนติกของทมิยันตี ไว้ว่า “หลังสูญเสียดินแดน รัชกาลที่ 5 โศกเศร้ามาก และไม่มีพระราชโอรสและพระราชธิดาอีกเลย สูญเสียชาติจึงเท่ากับการสูญเสียความเป็นชายด้วย”

เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ช่วง ร.ศ. 112 เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ผู้อ่านนวนิยายเรื่องทวิภพได้รับรู้ถึงความสูญเสียและความขมขื่นของคนสยามที่อยู่ในยุคนั้น การถูกรุกรานทำให้บ้านเมืองเกิดความวุ่นวาย บ้านเมืองไม่สงบสุข คนสยามต่างโศกเศร้า ทมิยันตีได้ถ่ายทอดเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ลงในนวนิยายอย่างแนบเนียน เพื่อให้คนรุ่นหลังตระหนักในความเป็นไทย และอย่าหลงลืมสิ่งที่บรรพบุรุษไทยได้ทำไว้เพื่อสยาม อีกทั้งทมิยันตียังได้หยิบยกข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลทางประวัติศาสตร์ ซึ่งอาจจะถูกหลงลืมไปจากความทรงจำของคนไทย นั่นคือ พระยอดเมืองขวางผู้เป็นวีรบุรุษที่มีความกล้าหาญ เสียสละเพื่อชาติ รับผิดชอบในหน้าที่ของตน ปกป้องบ้านเมืองอย่างถึงที่สุด ทำให้ประเทศไทยยังเป็นเอกราชมาจนถึงทุกวันนี้

4. สิ่งมหัศจรรย์

4.1 กระเจก

กระเจกในนวนิยายเรื่องทวิภพเป็นของเก่าสมัยรัชกาลที่ 5 กรอบกระเจกสวยงาม ประณีต แต่มีตำหนิเนื่องจากมีรอยหัก แผ่นกระเจกมีรอยร้าว แต่มีฉนิจันทร์ก็ยังต้องตาต้องใจจนต้องซื้อเอาไว้ที่บ้านในราคา 3,000 บาท กระเจกในเรื่องนี้แตกต่างกับกระเจกทั่วไปเพราะเป็นช่องทางให้ฉนิจันทร์ข้ามไปสู่ภพอดีตได้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่ากรอบกระเจกหักและตัวกระเจกมีรอยแตก เปรียบได้ว่าทุกสิ่งในโลกไม่มีอะไรสมบูรณ์แบบ ดังที่ฉนิจันทร์คิดว่า ถ้านำความรู้ที่มีในปัจจุบันไปใช้แก้ไขปัญหานอติดย่อมเกิดความสำเร็จอย่างแน่นอน

กระจกที่มีรอยร้าว นอกจากจะแสดงถึงความไม่สมบูรณ์แบบและ การไม่สามารถกลับมาทำให้สมบูรณ์แบบได้อย่างเดิม เมื่อกระจกมีรอยร้าว สิ่งที่ควรทำ คือ การประคับประคองไม่ให้กระจกแตกไปโดยเร็ว และใช้ระยะเวลาในช่วงที่กระจก ยังไม่แตกให้คุ้มค่ามากที่สุด การประคับประคองกระจกนี้เปรียบได้กับคนในอดีตที่กำลัง แก้ไขปัญหาบ้านเมืองอย่างเต็มศักยภาพเท่าที่คนในอดีตพึงมีพึงทำ ด้วยวิธีการเจรจา อย่างมีสติเพื่อให้เกิดความสูญเสียน้อยที่สุด การที่กระจกค่อย ๆ เพิ่มรอยร้าวเปรียบเหมือน กับจิตใจของคนไทยในช่วงยุคที่มีการรุกรานจากชาวตะวันตก ความไม่สงบของบ้านเมือง ทำให้ชาวสยามเสียขวัญ หวาดกลัว ห้ายที่สุดเมื่อกระจกแตกแสดงถึงจิตใจของคนสยาม ที่แหลกสลาย เป็นความบอบช้ำที่ต้องสูญเสียแผ่นดินบางส่วนเพื่อรักษาแผ่นดิน ส่วนใหญ่ไว้ อย่างไรก็ตามบรรพบุรุษของสยามได้ทำอย่างเต็มความสามารถทำให้ สยามเป็นประเทศเดียวในแถบภูมิภาคนี้ที่รอดพ้นจากการตกเป็นเมืองขึ้นของชาวตะวันตก

อีกทั้งกระจกมีคุณสมบัติสะท้อนภาพวัตถุที่อยู่ตรงหน้าเปรียบได้กับ การที่มณีจันทร์ซึ่งเป็นตัวแทนของคนในยุคปัจจุบันต้องกลับมาย้อนดูตนเอง อย่าเฝ้าแต่ กล่าวโทษเหตุการณ์และบุคคลในอดีต เห็นได้ว่า การกระทำของคนในอดีตเป็น ผลสะท้อนมายังคนปัจจุบัน และการกระทำของคนในยุคปัจจุบันจะส่งผลต่อคนใน ยุคอนาคต กระจกในนวนิยายเรื่องทวิภพเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้อ่านได้ย้อนกลับมา มองดูว่า วันนี้มีสิ่งใดที่เรายังไม่ได้ทำเพื่อชาติบ้านเมือง การส่องกระจกเป็นการสำรวจ ตนเอง ให้รู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น มองหาข้อดีและแก้ไขข้อบกพร่อง อย่างไรก็ตาม เมื่อส่องกระจก ภาพที่เห็นจะกลับด้านซ้าย-ขวา เปรียบได้กับการที่มณีจันทร์ตัดสิน คนในอดีตว่า ยังมีข้อบกพร่องในการแก้ปัญหาบ้านเมือง การมองอดีตเหมือนการส่องกระจก ที่เห็นภาพในมุมกลับโดยที่ไม่ได้เข้าไปสัมผัสด้านที่เป็นความจริง กระจกในทวิภพ จึงเป็นช่องทางเพื่อให้มณีจันทร์ไปทบทวนอดีตและได้พบคำตอบของความเป็นจริง จุดสังเกตที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือ การเดินทางข้ามภพทุกครั้งจะทำให้กระจก มีรอยร้าวเพิ่มมากขึ้น ถือเป็นเครื่องทดสอบจิตใจมณีจันทร์ เนื่องจากกระจกอาจแตก เมื่อใดก็ได้ เมื่อกระจกแตกมณีจันทร์จะไม่สามารถเดินทางข้ามภพได้อีกตลอดไป กระจกจึงถือเป็นการทดสอบจิตใจอันกล้าหาญ เด็ดเดี่ยวของมณีจันทร์ในการตัดสินใจ ข้ามภพในแต่ละครั้ง

4.2 นาฬิกา

นาฬิกาในนวนิยายเรื่องทวิภพนี้เป็นนาฬิกาไขลานของหลวงอัครเทพวรการ ลักษณะของนาฬิกาไม่ได้บอกเวลาเหมือนนาฬิกาอื่นทั่วไป แต่จะเป็นตัวกำหนดเวลาในการเดินทางข้ามภพของมณีจันทร์ เมื่อมณีจันทร์ต้องเดินทางข้ามภพจะมีเสียงสัญญาณจากนาฬิกาและเธอจะได้ยินเสียงสัญญาณนั้นเพียงผู้เดียว ทั้งนี้ นาฬิกายังเป็นสิ่งยืนยันว่า มณีจันทร์สามารถข้ามภพได้จริง เมื่ออยู่ในภพอติตเข้มนาฬิกาจะเดิน แต่เมื่ออยู่ในภพปัจจุบันเข้มนาฬิกาจะหยุดเดิน ดังความว่า “กระจกบานยาวไส ชัด นาฬิกาที่ห้อยคอไม่มีเสียงกรังกรัง น่าแปลก...เธอเพิ่งสังเกต เข้มทุกอันไม่กระดิก เวลาแห่งภพโน้นตายในภพนี้ !” (ทวิภพ เล่ม 1, 2551, หน้า 134) นาฬิกาเป็นสัญลักษณ์แทนชีวิต และเข้มนาฬิกา คือ การเดินทางของชีวิต เมื่อมณีจันทร์เดินทางข้ามไปยังภพอติตทำให้นาฬิกาเดิน นั่นหมายถึง การดำเนินชีวิตเพื่อหาคำตอบจากภพอติตของมณีจันทร์ได้เริ่มต้นขึ้นแล้ว แต่เมื่อมณีจันทร์เดินทางมายังภพปัจจุบัน นาฬิกากลับหยุดเดิน นั่นแสดงว่าการเรียนรู้เพื่อหาคำตอบได้หยุดลง จะเห็นได้จากในช่วงเวลายุคปัจจุบันมณีจันทร์พยายามค้นหาหนังสือที่มีข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในยุคสมัยเหตุการณ์ รศ. 112 แต่ไม่มีหนังสือเล่มไหนมีข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งที่มณีจันทร์พยายามค้นหา ครั้นเมื่อมณีจันทร์ได้เดินทางข้ามภพไปยังอดีต มณีจันทร์กลับได้อ่านเอกสารข้อเสนอของชาวต่างชาติที่เป็นฉบับจริง

ทั้งนี้นาฬิกายังเป็นสัญลักษณ์ของเวลา อันจะเป็นการเตือนสติแก่ผู้อ่านว่า เวลาเป็นสิ่งมีค่าอย่าปล่อยให้ผ่านไป เมื่อมีโอกาสกระทำในสิ่งที่ตั้งใจไว้จงทำให้เต็มความสามารถ ดังในตอนที่คุณมาลีตาแม่ของมณีจันทร์สอนมณีจันทร์ว่า “เวลาเป็นสิ่งเดียวที่ราคาแพงที่สุด” ผู้เป็นมารดาสอน ‘เพราะเราต้องซื้อด้วยชีวิต ข้อสำคัญ...เราคอยเวลาไม่ได้’ (ทวิภพ เล่ม 1, 2551, หน้า 16) ดังนั้น เมื่อมณีจันทร์มีโอกาสข้ามภพไปภพอติต มณีจันทร์ควรใช้โอกาสนั้นเพื่อไม่ให้เวลาผ่านไปอย่างเปล่าประโยชน์

นวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ปรากฏอยู่ในสังคมไทยทุกยุคทุกสมัย เนื้อหาของนวนิยายแนวนี้นี้เกี่ยวกับความรัก การต่อสู้เพื่อความรัก การจินตนาการไปกับเรื่องราวเหนือธรรมชาติ แทรกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้อย่างกลมกลืน และจบเรื่องอย่างมีความสุข ผู้วิจัยเห็นว่าผู้สร้างนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์มักต้องการสืบทอดแนวคิดเรื่องประวัติศาสตร์ราชาชาตินิยม อันว่าด้วยเรื่องการต่อสู้

ภายใต้การนำของพระมหากษัตริย์เพื่อรักษาเอกราชจากการถูกรุกรานของต่างชาติ ยกย่องเชิดชูพระมหากษัตริย์ วีรบุรุษ และวีรสตรี ผู้ที่มีความกล้าหาญและเสียสละ เพื่อบ้านเมือง นวนิยายประเภทนี้ถูกผลิตซ้ำเรื่อยมาเพื่อต้องการยกย่องพระมหากษัตริย์ ในฐานะผู้ที่นำพาบ้านเมืองให้รอดพ้นการรุกรานจากชาวต่างชาติ ทั้งนี้ในนวนิยายเรื่อง ทวิภพได้เชิดชูให้วีรสตรีเป็นผู้ที่สามารถช่วยเหลืองานของบ้านเมืองได้ไม่แพ้วีรบุรุษ เรื่องราวในนวนิยายเรื่องทวิภพต้องการบอกต่อคนรุ่นหลังว่า ต้องสำนึกในบุญคุณ ของบรรพบุรุษ รู้จักคุณของแผ่นดิน และต้องรักษาเอกราชของความเป็นไทยไว้ให้คงอยู่ ตลอดไป

อภิปรายผลการวิจัย

ประการที่หนึ่ง ภูมิหลังของผู้เขียน ผู้เขียนวรรณกรรมมักได้รับอิทธิพลจาก ภูมิหลังของตน การที่ทมิฬย่นตี้นำเสนอนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ เนื่องจาก ทมิฬย่นตีมีภูมิหลังด้านครอบครัวมาจากตระกูลทหารและตระกูลชาวยิง ดังที่ธีรจุฑา เมฆิน (2558, หน้า 260) กล่าวถึงประวัติของทมิฬย่นตีไว้ว่า “ต้นตระกูลทางฝ่ายบิดา เป็นทหารเรือกันเกือบทุกคน ซึ่งการเป็นนายทหารเรือของตระกูลศิริไพบุลย์มีบทบาท สำคัญในเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี 2475 ส่วนต้นตระกูลทางฝ่าย มารดาเป็นชาวยิงทั้งหมด เพราะคุณยายและมารดาเคยเป็นข้าหลวงประจำห้องเครื่อง สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า” ด้วยเหตุนี้ ทมิฬย่นตีจึงถูกเลี้ยงดูมาในครอบครัวที่มีความผูกพันต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างมาก ด้วยพื้นฐานทางครอบครัวเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นส่วนหนึ่งในการถ่ายทอดงานเขียนประเภทนวนิยายแนวโรมานซ์ อิงประวัติศาสตร์ และการถูกเลี้ยงดูมาในครอบครัวของทหารจึงทำให้ผู้เขียนเป็นผู้หญิง เข้มแข็ง กล้าคิด กล้าแสดงออก แต่ในอีกด้านหนึ่งการเลี้ยงดูแบบชาวยิงจากมารดา และคุณยายทำให้ผู้เขียนมีความเป็นระเบียบ เป็นกุลสตรีแบบชาวยิง อ่อนโยนแต่ไม่ อ่อนแอ ซึ่งบุคลิกของผู้เขียนนี้ถูกถ่ายทอดลงในตัวละครเอก “มณีจันทร์”

ประการที่สอง ผู้เขียนได้หยิบยกประเด็นของพระยอดเมืองขวางผู้เสียสละ มาไว้ในเรื่องทวิภพ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความสำคัญต่อสยามและมีนัยคนนักรบที่จะรู้จัก ประวัติของพระยอดเมืองขวาง การถ่ายทอดเรื่องราวความเจ็บปวดผ่านเหตุการณ์ ทางประวัติศาสตร์ เป็นการปลูกฝังที่มีอยู่ในใจของผู้อ่านให้ตระหนักรู้และเกิดสำนึก

ในความรักชาติ มณีจันทร์หญิงสาวรุ่นใหม่ไม่เคยซึมซับถึงความเสียสละของบรรพบุรุษ เธอคิดเพียงว่า ในอดีตบรรพบุรุษน่าจะแก้ไขปัญหาบ้านเมืองได้ดีกว่านี้ มณีจันทร์เป็นตัวแทนคนยุคปัจจุบัน ซึ่งคนในยุคนี้รับรู้ความเสียสละของบรรพบุรุษจากการบอกเล่า การอ่านหนังสือ การเรียนในชั้นเรียนและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ คนในยุคนี้จึงรับรู้เพียงข้อมูลแต่ไม่ซาบซึ้งในสิ่งที่บรรพบุรุษได้ทำหรือสร้างไว้ ส่วนหลวงอัครหาพรการเป็นตัวแทนคนยุคสมัยเก่า คนในยุคนี้เปรียบได้กับบรรพบุรุษผู้อยู่ในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ยอมเสียสละเลือดเนื้อ อยู่ในสถานการณ์ที่ถูกกดขี่จากชาวตะวันตก คนกลุ่มนี้จึงเกิดความซาบซึ้งและรักชาติอย่างแรงกล้า เมื่อคนสองยุคต้องมาแก้ปัญหาเดียวกันจึงมีวิธีการแก้ไขแตกต่างกัน แต่จุดประสงค์เดียวกัน คือ การรักษาไว้ซึ่งเอกราชของแผ่นดินสยามและการปกป้องระบอบกษัตริย์ไม่ให้ถูกทำลายลงไป เพราะความเป็นเอกราช คือ ความอิสระที่ไม่ตกอยู่ภายใต้ชาติอาณานิคม และระบอบกษัตริย์ คือ ศูนย์รวมจิตใจของคนไทย หากระบอบกษัตริย์ถูกทำลายลงไปก็เท่ากับประเทศไทยได้ถูกทำลายลงไปด้วยเช่นกัน

ประการที่สาม นวนิยายเรื่องทวิภพได้นำเสนอภาพของสังคมในอดีตเปรียบเทียบกับสังคมในปัจจุบัน แม้สังคมในอดีตจะมีความเจริญไม่เทียบเท่ากับสังคมในปัจจุบัน และยังไม่มีความยุติในการแบ่งเขตแดนของประเทศอย่างมั่นคง แต่ในนวนิยายเรื่องทวิภพได้แสดงให้เห็นว่า สังคมในอดีตเต็มไปด้วยความเรียบง่าย และมีวัฒนธรรมอันดีงาม จึงเกิดการ “หวนให้หาอดีต” (Nostalgia) ของคนในปัจจุบันที่ต้องการหาความสุขโดยการหลีกหนีจากสภาพสังคมในปัจจุบัน ส่งผลให้มณีจันทร์ผู้เป็นเสมือนตัวแทนของคนรุ่นใหม่ต้องการมาอยู่ในภพอดีตเพื่อให้ได้รับความสุขที่แท้จริง อันสะท้อนให้เห็นว่าสังคมในปัจจุบันมีแต่ความวุ่นวาย เป็นสังคมที่ไม่น่าอยู่ ดังความรู้สึกของมณีจันทร์ที่ว่า “ภายใต้ความเข้มงวดแห่งขนบธรรมเนียมประเพณี น้ำใจของผู้คนยังหลากหลาย แต่ภพที่เธอจากมากฎทุกกฎย่อหย่อน หากน้ำในหัวใจแห้งแล้ง คนในภพนี้ผูกพันเธอด้วยน้ำใจ” (ทวิภพ, 2551, หน้า 666) ดังนั้น มณีจันทร์จึงตัดสินใจเลือกอยู่ในภพอดีตเพราะทำให้เธอได้อยู่กับคนรัก และเธอยังได้อยู่ในภพที่ทำให้เธอมีความสุข นวนิยายเรื่องทวิภพจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่งซึ่งเป็นทางออกของผู้อ่านให้หลีกหนีความวุ่นวายในสังคม โดยการเข้าไปอยู่ในโลกของอดีตที่ไม่สามารถหวนกลับคืนมาได้ ดังปรากฏให้เห็นทั้งความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมือง ความรักชาติ และเสียสละเพื่อ

ประเทศชาติ และความเป็นอยู่อันเรียบง่ายของผู้คนที่นับวันจะเลือนหายในสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์นวนิยายไทยที่นำเสนอการเดินทางข้ามเวลาของพรรณทิภา จินกลับ (2551, หน้า 241-242) ที่กล่าวว่า “สภาพสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่เต็มไปด้วยความสงบสุข ท่ามกลางความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายแต่งดงาม ในขณะที่เดียวกันสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมที่มุ่งพัฒนาความเจริญทางด้านวัตถุ ผู้คนรีบเร่งแก่งแย่งเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเงินทอง สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมด้วยมลภาวะ ผู้คนหลงลืมวัฒนธรรมความเป็นชนชาติของตนเอง เป็นสังคมที่เจริญด้านวัตถุแต่ภายในจิตใจกลับไร้ความสุขที่แท้จริง”

ประการที่สี่ ผู้วิจัยเห็นว่า มณีจันทร์กับหลวงอัคนีเทพราร่วมมือกันด้วยการใช้ภาษาของชาตินิหาลานาเป็นเครื่องมือต่อสู้กับชาตินิหาลานา เพื่อนำไปสู่อิสรภาพจากการล่าอาณานิคม สอดคล้องกับทฤษฎีหลังอาณานิคม (Postcolonial theory) ดังที่ Sawant (2014, p. 124 อ้างถึงในธัญญา สังขพันธานนท์, 2559, หน้า 242) ได้ยกตัวอย่างการต่อสู้ของชนพื้นเมืองชาวคาริบเบียนต่อต้านชาตินิหาลานาด้วยการใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นต้นแบบและสัญลักษณ์ให้กับการต่อสู้ของชาวพื้นเมืองกลุ่มอื่น ๆ ชาวคาริบเบียนได้บอกแก่ เจ้าอาณานิคมว่า “คุณสอนภาษาอังกฤษให้ฉัน และนี่คือกำไรที่ฉันได้รับ ฉันจึงรู้วิธีการสาปแช่งคุณ” เปรียบเหมือนกับการที่มณีจันทร์ใช้ความสามารถทางภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสในการเจรจาและต่อสู้กับชาวตะวันตกจนทำให้สยามยังคงความเป็นเอกราชมาจนถึงทุกวันนี้ ทั้งนี้แนวคิดของนวนิยายเรื่องทวิภพ คือ อานุภาพของความรักสามารถเอาชนะทุกสิ่งได้ ความรักที่ปรากฏในเรื่องนี้ ได้แก่ ความรักระหว่างชายหนุ่มหญิงสาวกับความรักชาติ ความรักทั้งสองประเภทนี้มีจุดประสงค์ร่วมกัน คือ การต่อต้านและได้กลับชาตินิหาลานา โดยการแสดงให้เห็นว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีอารยธรรมและไม่ยอมให้ใครมารุกรานได้โดยง่าย ในอดีตการตกอยู่ภายใต้อาณานิคมคือการเสียแผ่นดินให้กับชาติอื่น แต่ในปัจจุบันการตกอยู่ภายใต้อาณานิคมอาจมาในรูปแบบ เช่น การใช้สินค้าตามชาวตะวันตก การนิยมดารานักแสดงถึงขั้นแต่งกายเลียนแบบศิลปินที่ตนชื่นชอบ การซึมซับวัฒนธรรมตะวันตกโดยที่รู้ตัวและไม่รู้ตัว เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้เป็นการถูกรอบงำทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นการครอบงำลึกลงไปยังจิตใจสำนึก ส่งผลให้สูญเสียความเป็นตัวตน ผลักตนเองออกจากวัฒนธรรมที่มีอยู่เพราะถือว่าวัฒนธรรม

ของตนเองเป็นเรื่องล้าสมัย ในท้ายที่สุดเราจะสูญเสียอัตลักษณ์ของเราไปอย่างง่ายดาย และจางหายไปตามห้วงสมัยของกาลเวลา นวนิยายเรื่องทวิภพนี้จึงเป็นการต่อต้านและโต้กลับชาวตะวันตกอันแสดงให้เห็นว่าประชาชนชาวไทยเป็นแผ่นดินที่เจริญรุ่งเรือง มีวัฒนธรรม ศาสนา ไร้ความป่าเถื่อน เป็นแผ่นดินที่บรรพบุรุษได้สละชีวิตเพื่อปกป้องไว้ และไม่เคยตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของประเทศใดจวบจนปัจจุบัน

ประการที่ห้า การศึกษานวนิยายเรื่องทวิภพโดยวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของวรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ ถือเป็นตัวอย่างของการวิเคราะห์วรรณกรรมไทยโดยใช้แนวคิดทางตะวันตก อันแสดงให้เห็นจุดร่วมของนวนิยายแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์ที่ปรากฏในทุกสภาพสังคม ทั้งนี้รายละเอียดบางส่วนในวรรณกรรมของไทยกับวรรณกรรมของตะวันตกอาจมีบางจุดที่แตกต่างกันตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การนำองค์ประกอบของวรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์ นวนิยายเรื่องทวิภพสะท้อนให้เห็นถึงการนำแนวคิดทางตะวันตกมาใช้ในการวิเคราะห์วรรณกรรมไทยได้อย่างลงตัว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ควรศึกษาองค์ประกอบในวรรณกรรมแนวโรมานซ์อิงประวัติศาสตร์เรื่องอื่น ๆ เพื่อแสดงให้เห็นจุดเด่นและจุดร่วมของงานวรรณกรรมประเภทนี้

รายการอ้างอิง

- กอบกุล อิงคุทานนท์. (2539). *ศัพท์วรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: ชรฉัตร.
- กุนนา, พี. เอ็น. (2528). *วิถีแห่งรัก วิถีแห่งชีวิตแต่งงาน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ต้นหมาก.
- กุลลาบ มัลลิกะมาศ. (2538). *วรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชุติมา ประกาศาพิศดาร. (2558). ปาฐกถาพิเศษชุด “วีรชนที่ถูกสร้าง-วีรชนที่ถูกลืม”: จินตภาพแห่งการสูญเสียกับชาตินิยมแนวรักโรแมนติกของทมนต์. เข้าถึงได้จาก <http://prachatai.org/journal/2015/04/58770>
- เถกิง พันธุ์เถกิงอมร. (2541). *นวนิยายและเรื่องสั้น การศึกษาเชิงวิเคราะห์และวิจารณ์*. สงขลา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสงขลา.
- ทมนต์. (2551). *ทวิภพ เล่ม 1* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- ทมนต์. (2551). *ทวิภพ เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: ณ บ้านวรรณกรรม.
- ัญญา สังขพันธานนท์. (2559). *แว่นวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย*. ปทุมธานี: นาคร.
- ธีรจุฑา เมฆิน. (2558). *แนวคิดทางการเมืองแบบราชาชาตินิยมที่ปรากฏในนวนิยายของทมนต์*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นัทนัย ประสานนาม, บรรณาธิการ. (2556). *พิพิธพรรณวรรณมา: ความทรงจำและสยาม-ไทยศึกษาในบริบทสากล*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาวรรณคดี และกรรมการฝ่ายวิจัย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ร่วมกับสยามสมาคมในพระบรมราชูปถัมภ์.
- นิพัทธ์ ทองเล็ก. (2558). *พระยอดเมืองขวาง ผู้ปลุกสยาม สู้เจ้าอาณานิคม*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ประดับ ภูมิลา. (2542). *บุคลิกภาพตัวละครเอกสตรีในนวนิยายของทมนต์ ช่วง พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2529*. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยสารคาม.
- พรรณทิภา จินกลับ. (2551). *การศึกษาวีรชนนวนิยายไทยที่นำเสนอการเดินทางข้ามเวลา*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- พิชากร กรัตนุตตะ. (2546). *วิเคราะห์นวนิยายประเภทเหนือธรรมชาติของวิมล ศิริไพบูลย์*.
ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2545). *พจนานุกรมศัพท์วรรณกรรม อังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน.
- วิทย์ ศิวะศรียานนท์. (2541). *วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:
ธรรมชาติ.
- สันติ ทองประเสริฐ. (2519). *วิวัฒนาการของเนื้อหานวนิยายไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2476 ถึง
พ.ศ. 2517*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- สุพรรณิ วราทร. (2519). *ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทยตั้งแต่สมัยเริ่มแรกจนถึง
พ.ศ. 2475*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- สุวรรณา เกรียงไกรเพชร. (2549). *พระอภัยมณี: การศึกษาในเชิงวรรณคดีวิจารณ์*
(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศยาม.